

Anton Toni Klančnik, mag., UKP GPU

Potreba po stresnem testu?

Soočanje Slovenije z mednarodnimi razsežnostmi internetnih spolnih zlorab otrok

Namen prispevka je predstaviti posamezne aktivnosti in mednarodne mehanizme (instrumente, pogodbe), s pomočjo katerih se različne institucije (od preiskovalnih agencij do sodstva) ter zasebni sektor (gospodarske družbe) skupaj z nevladnimi organizacijami soočajo oziroma naj bi se soočale s tem problemom. Posebej so upoštevane slovenske razmere, še zlasti usmeritev, ki ji bo treba v prihodnosti dati posebno težo. Slovenija je del vseevropske mreže, hkrati je vključena v različne mednarodne povezave, ki se ukvarjajo s perečim problemom spolnih zlorab otrok, povezanih z internetom, kako uspešno se bo s tem soočala naprej, pa je odvisno od korenitih sprememb (zakonodajnih, strateških, tehničnih, kadrovskih, organizacijskih, izobraževalnih idr.). Prispevek predstavlja tudi amsterdamski primer, ki je zamajal temelje družbe na Nizozemskem, in vabi k razmisleku, ali takšne primere (stresne teste) res potrebujemo tudi pri nas, da bomo pripravljeni kaj spremeniti.

1 UVOD

V zadnjem času se v javnosti pojavlja zelo zanimiva besedna zveza – stresni test, ki se najpogosteje navaja v povezavi z delovanjem bančnih in podobnih finančnih ustanov, čeprav se izraz v podobnem pomenu uporablja tudi v medicini, varstvu okolja, nuklearni tehnologiji in drugod. Zanj je mogoče najti precej razlag, npr. test izjemnih situacij (ang. stress tests) je termin, ki vsebuje različne kvantitativne in kvalitativne metodologije institucij za ugotavljanje ranljivosti pri izjemnih, vendar verjetnih dogodkih (Rotovnik 2007, 46); podobno Raskopf (2003) meni, da je tak test generično ime, ki opredeljuje različne tehnike za oceno potencialne ranljivosti finančnih institucij pri izjemnih dogodkih.

V medicini stresni test, tudi obremenitveni test (predvsem s tekom na sobnem kolesu ali hojo po tekoči preprogi), uporablja-

jo zdravniki pri spremljanju in zdravljenju nekaterih bolnikov z okvarami srčnih zaklopk, motnjami srčnega ritma in pri asimptomatičnih osebah z dejavniki tveganja za koronarno bolezen (Ažman Juvan, 2011, str. 154), medtem ko rezultati obremenitvenega testiranja služijo kot osnova za načrtovanje terapije in telesne aktivnosti, pomagajo pri zdravljenju bolnikov z ishemično boleznijo srca ali srčnim popuščanjem (spletna stran klinike Golnik). Če torej stresni test ne zazna nobenih anomalij, potem zdravnik načeloma ne bo priporočil dodatnih testiranj¹ (po Medicalnewstoday.com).

¹ Namenoma navajam nekoliko obsežnejšo razlago medicinskega vidika v primerjavi s prej naštetimi, a kljub temu gre za skopo razlago obremenitvenega testa. Izpustil sem številna dodatna pojasnila (vrsto protokolov, ki se uporabljajo, potek postopka, prehrano pred testiranjem, postopnost izvajanja, kaj se zgodi, če preiskovanec ne more izvajati fizičnih aktivnosti, večdnevna oz. večtedenska merjenja,

Torej s stresnimi testi po določenih protokolih in metodah s pomočjo posebnih sredstev in usposobljenih ljudi izvedemo testiranja v posamezni instituciji, okolju ali človeku, z védenjem o nastanku neugodnih razmer, na podlagi katerih bodo dobljeni rezultati, ki bodo omogočili primerno podlago za kakovostno ukrepanje. Naslov prispevka sicer namiguje, ali naj Slovenija naredi stresni test tudi na področju internetnih spolnih zlorab otrok. Ocena je, da morebitnega dodatnega stresnega testa Slovenija v sklopu te tematike ne potrebuje, saj so se pokazale že številne potrebe in podlage za kakovostno ukrepanje. In ker je govor tudi o mednarodnih razsežnostih, je morda smiselno navesti nekatere zelo nazorne, neprijetne, a resnične trditve, ki jih je v izredno zanimivem predavanju² predstavila Adele Desirs, predstavnica GS Interpola:

»Spolna zloraba otroka je v vsaki državi lokalno kaznivo dejanje, a ko je to dejanje objavljeno na svetovnem spletu, postane kaznivo dejanje z mednarodnim elementom. In tu je pomembno sodelovanje z Interpolom in policijami z vsega sveta. Ta dejanja niso virtualna, saj so žrtve resnične, za vsakim posnetkom so posiljeni ali kako drugače zlorabljeni otroci. Nekateri otroci so celo malčki in dojenčki, ki se ne morejo braniti in niti še ne povedati, kaj se jim je zgodilo.«

V forumih so se na podlagi njenega predavanja, ki je bilo deloma objavljeno v slovenskih medijih, pojavili burni in zelo čustveni odzivi javnosti. Nekateri so bili zgroženi, nekateri so hoteli, naj se fizično obračuna s tistimi, ki zlorabljujejo otroke, spet drugi so se spraševali, kako sploh lahko spolno zlorabiš koga preko spleta.³ A takšna razmišljanja vedno znova napeljujejo, da bo morda res treba izvesti stresni test na obravnavanem področju, če ne bo zadostne javne in interne podpore za celovito spremembo delovnih procesov pri preprečevanju, odkrivanju, preiskovanju tovrstnih zlorab otrok, njihovi zaščiti, pregonu in spremljanju storilcev teh dejanj.

2 »AMSTERDAMSKI PRIMER« IN NJEGOVE RAZSEŽNOSTI

Ocena je, da Slovenija pod nobenim pogojem ne potrebuje preizkušnje (beri: stresni test) iz amsterdamskega primera, ki še vedno zelo odmeva v laični javnosti na Nizozemskem in v mednarodni strokovni javnosti. Gre namreč za nizozemski sodni primer⁴ zoper storilca spolnih zlorab dojenčkov in malčkov v Amsterdamu. Iz sodnega spisa⁵ namreč izhaja, da so preiskovalci US ICE⁶ preiskovali gradiva s spolno zlorabljenimi otroki, ki so jih zasegli nekemu njihovemu državljanu. Zaseženi posnetki so bili pregledani tudi s pomočjo mednarodne baze podatkov o gradivih s spolnimi zlorabami otrok⁷, pri čemer so bili trije od zaseženih posnetkov posredovani nizozemski policiji⁸ (KLPD). Preiskovalci so zaznali, da je na omenjenih treh posnetkih približno dve leti

star fantek, ki ga analno posiljuje odrasel moški, domnevno kavkaškega porekla. Fantek je imel ob sebi za Nizozemsko zelo značilno plišasto igračko Nijntje⁹, kar je preiskovalcem nakazovalo, da gre za nizozemskega otroka. KLPD je nadaljevala z ugotavljanjem otrokove identitete, tudi medijsko, ko so decembra 2010 v oddaji Opsporing Verzocht¹⁰ prosili javnost, naj jim pomaga identificirati dečka. Po objavi njegove fotografije (zgolj obraza, op. p.) je neka mati obvestila policiste, da je fantek njen sin. Mati je v pogovoru s policisti nemudoma usmerila sum na Roberta M., varuha njenega otroka, ko jim je pojasnila, da ga je pred pol leta varoval pri njih doma. Na podlagi sodne odredbe so pri Robertu M. opravili hišno preiskavo, pri pregledu računalnika in opreme pa našli obsežne zbirke gradiv s posiljenimi otroki (46.803 fotografij in 3672 videoposnetkov, torej le del, ki ga storilec ni uspel izbrisati od dneva objave slike otroka v medijih). Vse opisane okoliščine so bile trdna podlaga za njegovo aretacijo in sodni pripor.

Po njegovi aretaciji je bilo ugotovljeno, da se je Robert M. leta 1983 rodil v Latviji in bil njen državlján, v letu 2008 pa je postal državlján Nizozemske. Med letoma 2007 in 2010 je delal v različnih vrtcih oziroma dnevnih centrih¹¹ na Nizozemskem, sicer pa je bil v Nemčiji leta 2003 že obsojen za posest gradiva z zlorabljenimi otroki (tudi tedaj je delal kot skrbnik in varuh otrok v dnevnih centrih za otroke). V sodnem postopku se je znašel tudi Richard van O., zakonski partner Roberta M., ki je bil obtožen posesti opisane-ga spornega gradiva in tudi spolnega napada na 11-letnega dečka. O Robertu M. so sodni izvedenci¹² povedali, da je hiperseksualni pedofil z indikacijami na osebnostno motnjo z narcisoidnimi lastnostmi. Robert M. je priznal kar 83 spolnih zlorab majhnih otrok, obtožen pa je bil »le« za 67 zlorab, saj so nekateri od staršev želeli zaščititi zasebnost svojih otrok pred sodnimi spisi. Najmlajši otrok, žrtev spolne zlorabe, je bil star vsega 19 dni, vsa dejanja pa so se izvrševala v dnevnih centrih oz. vrtcih ter na domu obeh obtožencev. Robert M. je previdno izbiral svoje žrtve, pazil je, da imajo pri strankah težke zavese in da so brez kamer (ang. nanny web-cams), z zlorabami pri posameznem otroku je prenehal takoj, ko so bili otroci zmožni govoriti.

Sodni postopek se je začel 12. marca 2012 na sodišču v Amsterdamu. Pristojni tožilec je za Roberta M. zahteval 20 let zaporne kazni, kar je najvišja možna sankcija po nizozemskem kazenskem pravu, ter obvezno psihiatrično zdravljenje. Starši otrok so imeli tudi možnost pričanja. Sodba na prvostopenjskem sodišču je bila izdana 21. maja 2012. Robert M. je bil spoznan za krivega in izrečena mu je bila 18-letna zaporna kazen z omenjenim psihiatričnim zdravljenjem, medtem ko je bil Richard van O. kaznovan s šestimi leti kazni zopora.¹³ Oba obsojenca sta bila dodatno denarno kaznovana v znesku 467.000 evrov, od tega je 365.000 evrov pripadlo oškodovanim otrokom, morebitno neplačilo pa bo pomenilo še dodatnih 8 dni zopora na posameznega otroka. Preostali premoženjskopravni (odškodninski) zahtevki staršev so bili predani v nadaljnji civilni postopek. Oba obsojenca sta se pritožila, enako je storilo tožilstvo. Odločanje v prizivnem postopku se je začelo 15. novembra 2012, višje sodišče je dopustilo drugo psihološko evalvacijo na pobudo Roberta M. (izjavil je, da bo sodeloval v postopku, op.). V letu 2013, 26. aprila, je višje sodišče Roberta M. spoznalo za krivega in mu še za eno leto dvignilo zaporno kazen

katero boleznijo se odkrivajo, dodatna podrobnejša testiranja, možnosti indikacij idr.), saj v kontekstu tega prispevka ne nudijo relevantnih pojasnil in primerjav.

² Šlo je za njeno predavanje z naslovom *Boj proti zlorabam otrok na spletu, pomen globalnega pristopa, ki je bilo 25. 9. 2013 predstavljeno na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, na konferenci E-zlorabe otrok: razsežnost pojava in učinkovito ukrepanje. Konferenco sta organizirala Uprava kriminalistične policije GPU in Center za varnejši internet Slovenije (prijavna točka Spletno oko) v sodelovanju z Združenjem za informatiko in telekomunikacije pri Gospodarski zbornici Slovenije.*

³ Več v komentarjih bralcev prispevka Splet – zlata jama za pedofile. A kako jih ustaviti?, avtorjev N. Š. K./Š. Z., 25. 9. 2013. Povezava: <http://www.24ur.com/novice/crna-kronika/splet-zlata-jama-za-pedofile-a-kako-jih-ustaviti.html#> (ogled 20. 10. 2013).

⁴ Na Nizozemskem je bil v medijih storilec označen kot »pošast iz Rige«, primer pa je poznan kot (niz.) Amsterdamse zedenzaak oz. (ang.) Amsterdam sex crime case.

⁵ Rechtbank Amsterdam, pod št. 13/661226-10 (A) in 13/664140-11 (B).

⁶ United States, Immigration and Customs Enforcement. Za več glej: <http://www.ice.gov/> (29. 10. 2013).

⁷ ISCE DB oziroma (ang.) International Child Sexual Abuse Image database, za katero skrbi Generalni sekretariat Interpola v Lyonu; ISCE DB je obsežna zbirka podatkov in močno preiskovalno orodje, ki omogoča specializiranim preiskovalcem izmenjavo podatkov o žrtvah in krajih spolnih zlorab po vsem svetu.

⁸ Niz. Korps landelijke politiediensten.

⁹ Gre za lik prijaznega, modrega in simpatičnega malega zajčka. Pravzaprav gre za zajčico, otroški lik v knjigah nizozemskega umetnika, ilustratorja in grafičnega oblikovalca Dicka Bruna. Originalno ime Nijntje je pomanjševalnica od "konijnjtje" oziroma zajček.

¹⁰ Zahteva se preiskava.

¹¹ Glej: Redactie, (2010). Sex abuse scandal crèches criticised for staffing levels, organised sleepovers (14. 12. 2010); http://www.dutchnews.nl/news/archives/2010/12/sex_abuse_scandal_creches_crit.php (ogled 27. 10. 2013), tudi: Redactie, (2011). Jenno's Knuffelparadijs krijgt nieuwen naam (28. 1. 2011), <http://www.at5.nl/artikelen/56545/jenno-s-knuffelparadijs-krijgt-nieuwe-naam> (ogled 27. 10. 2013).

¹² ANP/Redactie, (2011). Langdurige tbs Robert M. noodzakelijk, (25. 11. 2011). <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/4244/Kindermisbruik/article/detail/3049946/2011/11/25/Langdurige-tbs-Robert-M-noodzakelijk.dhtml> (ogled: 27. 10. 2013).

¹³ <http://uitspraken.rechtspraak.nl/#ijn/BW6149,21.5.2012> (ogled 20. 10. 2013).

(iz 18 na 19 let zapora).¹⁴ Vrhovno sodišče Kraljevine Nizozemske trenutno še odloča o ponovni pritožbi Roberta M., medtem ko bo Richard van O. kmalu že prestal zaporno kazen¹⁵.

Nizozemska javnost je bila zgrožena ob soočenju s takšnim primerom. Po navedbah Zijstra (2012) je imel ta primer močan vpliv¹⁶ na druge strokovne delavce v vrtcih, ki so bili moškega spola. Na desetine vzgojiteljev je bilo odpuščenih ali pa so se sami odpovedali takšni zaposlitvi zaradi spremenjenega javnega mnenja o moških kot vzgojiteljih v vrtcih (ibid.). Prišlo je tudi do odstopov vidnih funkcionarjev in direktorjev vrtcev, nekateri vrtci so se preimenovali ter spremenili zunanji izgled, na policiji pa je prišlo do reorganizacije zaradi optimizacije delovnih procesov in kadrovske-tehnične izpopolnitve.

Izsledki kriminalistične preiskave KLPD, povezani z računalnikom Roberta M. in sodelovanjem še drugih tujih policij, so pripomogli k aretaciji še 43 oseb, ki so spolno zlorablale otroke; odkritih in rešenih je bilo še več kot 140 otrok po vsem svetu (Associated Press, 2012). Po navedbah nekaterih ameriških medijev so odkrili večje število neuravnovešenih¹⁷ oseb, ki so imele celo precej obskurne ideje in poglede na to, kaj bi počele z otroki. Lavoie (2012) navaja, da so preiskovalci v nadaljnji preiskavi ugotovili, da so skoraj vsi naknadno identificirani storilci dejansko spolno zlorabljali otroke, si izmenjevali sporne posnetke svojih spolnih napadov in se preko spletnih klepetalnic (ang. chat-room) pogovarjali celo o tem, kako bi otroke tudi ugrabili, posiljevali, mučili, skuhalih in jih dobesedno pojedli. Preiskovalci so našli celo posnetke dveletnega fantka, ki je bil gol v pekaču pečice (k sreči je bil otrok identificiran in je živ) (ibid.), aretirali pa so tudi storilca, ki je skrbno zbiral posnetke spolnih zlorab otrok in posnetke mrtvih oz. pobitih otrok (McKim, 2012). Britanski mediji so poročali o odkritju še enega storilca, pri katerem so našli tudi posebno izolirano kletno sobo z mučilnimi napravami, jekleno kletko, zamrzovalniki in hladilniki, krstami in mizo, obdano z okovi, mesarskim priborom (noži) in skalpeli; za tega storilca so ugotovili, da se je z nekaterimi storilci iz te pedofilske mreže dejansko dogovarjal za izvedbo ugrabitev, posilstev, ubojev otrok, ki bi jih nato skuhalih in pojedli (Bucktin, 2013).

Preiskave se nadaljujejo.

3 PREGLED MEDNARODNIH IN (NEKATERIH) EVROPSKIH AKTOV

Amsterdamski primer je pokazal, kako zelo pomembni sta varstvo in zaščita otrok (na svetovnem, regionalnem, nacionalnem, lokalnem prizorišču), kako pomembno je mednarodno sodelovanje med preiskovalnimi agencijami in kako pomembno je imeti potrebna preiskovalna orodja. Ob tem je še kako treba upoštevati izhodišča, ki jih nudi Konvencija ZN o otrokovih pravicah (v nadaljevanju: KOP) kot globalno najbolj sprejet in poznan mednarodni dokument (Doek in Pais, 2006, vii). Torej je treba izhajati zlasti iz nekaterih ključnih vidikov:

- dobro poznati in razumeti »malo ustavo otrokovih pravic«, saj gre za ljudi, ki so mlajši od 18 let in se še celostno razvijajo v čustvenem, duševnem, osebnostnem, fizičnem pogledu

¹⁴ <http://uitspraken.rechtspraak.nl/#ijn/BW6148>, 21. 5. 2012 (ogled 20. 10. 2013).

¹⁵ Glej: Redactie nu.nl, (2013). Richard van O. wilscheiden van Robert M. (15. 10. 2013), <http://www.nu.nl/zedenzaak-amsterdam/3602543/richard-van-o-wil-scheiden-van-robert-m.html> (27. 10. 2013).

¹⁶ Videti je (bilo), kot da se kaj takega v Sloveniji ne more zgoditi. Takšna mnenja je bilo slišati tudi v primeru Josefa Fritzla iz leta 2008, ko je njegova hči uspela policistom v Amstettnu (Avstrija) povedati, da je živela 24 let v ujetništvu svojega očeta, v kriti kleti njihove velike družinske hiše, v vsem tem času pa jo je oče pogostokrat fizično napadel, spolno zlorabil in posiljeval (v incestu je rodila sedem otrok, imela en spontani splav; štiri otroci so živeli s svojo materjo v ujetništvu, tri pa sta Josef Fritzl in njegova žena Rosemarie Fritzl prijavi kot »najdenčke«). Toda ni minilo dolgo, ko se je v začetku leta 2009 zelo podobna sprevržena zgodba odkrila v Sloveniji, na Ptujju; tu je mladoletno hčer posiljeval oče, večkrat je splavila in enkrat rodila otroka svojega očeta.

¹⁷ Glede na to, da poznam hude razsežnosti opisanega primera, si dovolim zapisati tak izraz.

(tj. rastejo, se učijo, izkušajo in preizkušajo svoje meje), ter jih varovati pred diskriminacijo, kakor je treba razumeti vsebino preambule ter določbi 1. in 2. člena KOP;

- v vseh pogledih najprej gledati na otroka kot posameznika in posebej zanj zastopati princip največje koristi otrok, kot izhaja iz prvega odstavka 3. člena KOP;
- vselej poudariti otrokovo pravico do življenja in razvoja, ki je povezana z ekonomskimi in socialnimi pravicami, omogočati razvoj (iz 6. člena KOP);
- nikakor spregledati mnenja otrok in njihove poglede, saj se vsa vprašanja tičejo prav njih (posebej iz prvega odstavka 12. in prvega odstavka 13. člena KOP);
- gledati v sedanost in prihodnost s poudarkom na vseh ukrepih, ki jih lahko vsi v družbi in posamezni državi naredimo v sozvočju kot posebno skrb za otroke, kar izhaja iz 19. člena KOP.

V letu 2000 je bila KOP dopolnjena še s sprejemom in kasneje uveljavitvijo izbirnega protokola¹⁸ glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije, ki se posebej osredotoča na globalni problem spolnih zlorab otrok na internetu in povezanih kriminalnimi oziroma kriminološkimi vidiki teh dejanj. Kot del evropskega oziroma regionalnega pristopa k opisani problematiki so trenutno najpomembnejši trije zavezujoči dokumenti:

1. Konvencija Sveta Evrope s 23. 11. 2001 o kibernetiki kriminaliteti (bolj znana kot Budimpeštanska ali Kibernetika konvencija), ki je pravzaprav prva mednarodna pogodba glede kaznivih dejanj, storjenih s pomočjo ali preko interneta. Nanaša se zlasti na kršitve avtorskega prava, goljufije s pomočjo računalniških programov in opreme, spolne zlorabe otrok na internetu (sicer navaja besedno zvezo »otročka pornografija«) ter na kršitve s posegi v varnost omrežij. Določa tudi različne pristojnosti, pooblastila in postopke za iskanje/pregledovanje računalniških omrežij in posebnih ukrepov (npr. prisluškovanje). Iz njene preambule izhaja temeljni cilj, tj. prizadevanja vseh za skupno kazensko politiko in zaščito družbe proti kibernetiki kriminaliteti (s sprejemanjem ustrezne zakonodaje za odkrivanje in pregon ter tudi s kakovostnim mednarodnim sodelovanjem). Kibernetika konvencijo je Slovenija ratificirala 20. 5. 2004.¹⁹
2. Konvencija Sveta Evrope s 25. 10. 2007 o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolnim zlorabljanjem (tudi Lanzarotska konvencija), katere cilj je zaščititi otroke pred kakršno koli obliko spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe ter to preprečevati, hkrati pa poskrbeti za pregon storilcev. Za ohranitev interesov otrok konvencija zajema naslednje glavne vidike: preventivne in zaščitne ukrepe, pomoč otrokom žrtvam in njihovim družinam, intervencijske programe ali ukrepe za storilce spolnih deliktov otrok, kazniva dejanja, ki se nanašajo na gradiva (CAM), otrokom prijaznejše postopke za preiskavo in pregon, snemanje in shranjevanje podatkov o obsojenih spolnih prestopnikih, opredeljevanje mednarodnih sodelovanj ter mehanizmov za spremljanje izvajanja te konvencije. Nov instrument zapolnjuje vrzeli, zagotavlja koherentnost v Evropi in enako varstvo vseh otrok, vzpostavlja jasne skupne standarde in opredelitve, ki se uporabljajo v vseh evropskih državah, zlasti s harmonizacijo kazenskega prava in drugih ustreznih ukrepov. Slovenija je Lanzarotsko konvencijo ratificirala 15. 7. 2013.²⁰

¹⁸ Generalna skupščina OZN je 25. 5. 2000 v New Yorku sprejela dva izbirna protokola h KOP; eden je v besedilu že naveden, drugi pa se nanaša na zaščito otrok pred udeležbo v oboroženih spopadih. V kontekstu prispevka se omejujem na razpravo o spolnih zlorabah otrok na internetu.

¹⁹ Sprejet je bil Zakon o ratifikaciji Konvencije o kibernetiki kriminaliteti in Dodatnega protokola h Konvenciji o kibernetiki kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v informacijskih sistemih (Uradni list Republike Slovenije-MP, 17/2004), objavljen 7. 6. 2004, velja pa od 1. 1. 2005 naprej.

²⁰ Sprejet je bil Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Uradni list Republike Slovenije-MP, št. 13/2013), objavljen 30. 8. 2013, veljati pa je začel 14. 9. 2013.

3. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta Evrope o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji, ki razveljavlja Okvirni sklep 2004/68/PNZ (v nadaljevanju: Direktiva proti spolnim zlorabam otrok), ki temelji zlasti na Lanzarotski konvenciji in omenjenem okvirnem sklepu. Na ravni Evropske unije (EU) direktiva uvaja enotno obravnavo kaznivih dejanj spolne zlorabe otrok, spolnega izkoriščanja otrok in dejanj, povezanih z distribucijo gradiv s spolnimi zlorabami otrok (CAM). Direktiva za vsa relevantna kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost otrok določa minimalne kazni, uvaja mehanizme za boj proti turizmu, ki je usmerjen v spolno izkoriščanje oziroma zlorabljanje otrok, omejuje dostop obsojenim za tovrstna kazniva dejanja do otrok (sodne odločitve je treba posredovati tudi drugim državam članicam, da se obsojencem prepreči, da bi načelo prostega pretoka delovne sile v EU izkoristili za delo z otroki v drugih državah članicah²¹). Direktiva določa tudi več inkriminiranih dejanj, razdeljenih v štiri skupine:

- spolne zlorabe, na primer sodelovanje v spolnem dejanju z otrokom, ki še ni dosegel starosti, ko lahko privoli v spolnost, ali siljenje otroka v takšna dejanja s tretjo osebo;
- spolno izkoriščanje, na primer siljenje otroka v prostitucijo ali sodelovanje v pornografskih predstavah;
- CAM: posedovanje, dostopanje, distribucija, zagotavljanje in proizvajanje tovrstnih gradiv;
- č) pridobivanje otrok po spletu za spolne namene: napeljevanje otrok preko spleta k spolnim zlorabam in zagotavljanje pornografskega gradiva, ki taka dejanja prikazuje.

Rok za sprejem te direktive v nacionalni pravni red je določen na 18. december 2013.

Vsi trije dokumenti, vključno s prej omenjeno »malo ustavo otrokovih pravic«, nudijo zadostno oporo vsem in vsakomur, da postavijo ustrezne in kakovostne temelje za varstvo in zaščito otrok pred posiljevanjem, ugrabljanjem, trgovanjem, pohabljanjem in drugimi hudimi kršitvami. Dokler se teh dokumentov ne bo v celoti sprejelo in adaptiralo v življenje otrok, družin, institucij, družbo, toliko časa bodo otroci manj zaščiteni oziroma ogroženi, tudi z vidika amsterdamskega primera.

4 INSTITUCIONALNO MEDNARODNO SODELOVANJE

Poleg navedenih mednarodnih dokumentov oz. instrumentov velja izpostaviti še dve instituciji²², katerih osnovni namen je odkrivanje in pregon kriminalitete ter podpora državam članicam tudi na področju spolnih zlorab otrok na internetu; govora je o Europolu in Interpolu.

4.1 Europol in boj proti spolnemu izkoriščanju otrok

Europol²³, s sedežem v Haagu na Nizozemskem, je organizacija, ki je bila ustanovljena na podlagi posebne konvencije²⁴, katere glavni cilj je pomagati doseči varnejšo Evropo, in to v korist vseh državljanov Evropske unije. Pri tem Europol pomaga državam članicam Evropske unije v boju proti hudim oblikam mednarodne kriminalitete in terorizma. Nobena oblika kriminalitete ni tako brezmejna, kot to velja za kibernetško kriminaliteto (v takih preiskavah je vselej vključenih na stotine žrtev in osumljenecv po vsem svetu)²⁵. Temeljne Evropolove aktivnosti na področju tovrstne kriminalitete so usmerjene v identifikacijo storilcev in vzpo-

stavitev navzkrižnih povezav med sodelujočimi državami, ugotavljanje čezmejnega modus operandi in spoznavanje načinov komuniciranja v kriminalnih mrežah, identifikacijo žrtev s ciljem prekiniti potencialna izkoriščanja, sodelovanje na operativni ravni s kontaktnimi oficirji in zagotavljanjem strateške oziroma operativno-analitične podpore, izvedbo strokovnih srečanj, usposabljanj in sodelovanj v mednarodnih projektih (Europol EC3, 2012).

V sklopu kibernetške kriminalitete se je EC3²⁶ osredotočil na zagotavljanje večje mednarodne koordinacije v boju proti spletnim goljufijam, spolnim zlorabam otrok in drugih oblik kibernetške kriminalitete. V okviru zaščite spolne integritete otrok deluje t. i. analitični dosje Twins²⁷ (ang. Focal point Twins), ki je namenjen podpori pri preiskovanju primerov spolnega izkoriščanja otrok, kar vključuje izdelavo posnetkov zlorab otrok in njihovega spletnega razširjanja kot posebno hudih oblik kaznivih dejanj, storjenih nad otroki. Namen FP Twins je identifikacija storilcev in vzpostavitev navzkrižne povezave med sodelujočimi državami članicami, hkrati pa opredeljuje čezmejni modus operandi in analizira načine komuniciranja kriminalnih mrež zaradi zaustavitve njihovega delovanja. FP Twins deluje na operativni ravni (preko kontaktnih oficirjev iz vsake države članice), zagotavlja pa operativno in strateško analitično podporo, hkrati pa podpira tudi mednarodne projekte (ibid.).

Slovenija je članica Europola in z njim intenzivno sodeluje.

4.2 Interpol in boj proti spolnemu izkoriščanju otrok

Interpol²⁸, s sedežem v Lyonu (Francija), je največja svetovna organizacija, ki združuje 190 kriminalističnih policij, z nalogo, da jih povezuje v skupno sodelovanje, da bi bil svet varnejši. Z različno visokotehnoško infrastrukturo pomaga vse večjim izzivom v boju proti kriminaliteti 21. stoletja (s tehnično in operativno podporo), pri čemer skrbi, da imajo policije z vsega sveta dostop do orodij in storitev, potrebnih za učinkovito opravljanje svojega dela, vključno z zagotavljanjem ciljno usmerjenega usposabljanja, strokovne preiskovalne podpore, ustreznih podatkov in varnih komunikacijskih kanalov. Ta skupni okvir pomaga policijam na terenu razumeti kriminalne trende, analizirati informacije, izvajati operacije in ne nazadnje odkriti in aretirati čim več storilcev kaznivih dejanj (ibid.).

V okviru področja kriminalitete nad otroki²⁹ Interpol izpostavlja, da gre največkrat za lokalna kazniva dejanja, storjena v domačem okolju, čeprav obstajajo številna področja, ki imajo mednarodni vidik:

- kazniva dejanja, povezana z internetom: ne gre zgolj za enostavnejšo distribucijo in dostopanje do gradiv s spolnimi zlorabami otrok, marveč storilci prihajajo v neposreden stik z otroki preko klepetalnic in socialnih omrežij; prav zato vodijo projekt v povezavi z internetnimi ponudniki s ciljem blokirati spletne dostope do gradiva s spolnimi zlorabami otrok;
- potujoči spolni prestopniki (travelling sex offenders – TSO): kar je bolje poznano kot »spolni turizem«, pri čemer ta vrsta kriminalitete vključuje spolne zlorabe otrok v državah v razvoju, kar izvršujejo storilci, ki potujejo v te kraje. Relativno bogastvo storilca v interakciji s pomanjkanjem razumevanja in učinkovite zakonodaje pomenijo, da je še toliko lažje spolno zlorabiti otroke v teh državah. Tovrstna kriminaliteta je tudi tesno povezana s trgovino z otroki, organizirano kriminaliteto in umori (ibid.).

Na Interpolu izpostavljajo, da tudi na tem področju združujejo različne strokovnjake z vsega sveta in da tovrstna kazniva dejanja

²¹ Tipičen primer je v uvodu predstavljen amsterdamski primer.

²² Ker se v prispevku osredotočam predvsem na preiskovalce, sem tokrat izpustil Eurojust.

²³ Več o Europolu: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us> (20. 7. 2013).

²⁴ Zakon o ratifikaciji Konvencije na podlagi člena K.3 Pogodbe o Evropski uniji o ustanovitvi Evropskega policijskega urada (Konvencija o Europolu), Uradni list RS Slovenije-MP, št. 16/2004.

²⁵ Več: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us> (20. 7. 2013).

²⁶ ang. European Cybercrime Center, deluje v sklopu Europola.

²⁷ Več: <https://www.europol.europa.eu/ec3/focal-points>

²⁸ Več o Interpolu: <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview> (20. 7. 2013).

²⁹ Več: <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Crimes-against-children> (29. 10. 2013)

predstavljajo velik izziv za policijsko delo po vsem svetu, zahtevajo posebna znanja in povečana sredstva za delo; ob tem svetujejo, da naj preiskovalci z vsega sveta čim bolj izkoristijo njihova orodja in storitve. V tem pogledu sta trenutno najpomembnejši Interpolovi storitvi oz. orodji identifikacija žrtev (ang. victim identification) in rumena obvestila (ang. yellow notice) (povzeto po Interpol.int).

V sklopu identifikacije žrtev gre za ugotavljanje identitete otrok, ki so žrtve spolnih zlorab in so njihovi obrazi, telesa oz. deli teles upodobljeni na spornih fotografijah in filmih (gradivo s spolnimi zlorabami otrok). Z Interpolove spletne strani izhaja, da identifikacija žrtev vključuje kombinacijo tradicionalnih (klasičnih) metod preiskovanja in analiziranja posnetkov, pri tem pa je odločilnega pomena mednarodna podatkovna baza o gradivih s spolnimi zlorabami otrok (zgoraj omenjena ISCE DB), ki uporablja programsko opremo s sofisticirano slikovno primerjavo za vzpostavitev povezav med žrtvami in kraji (lokacijami) spolnih zlorab (ibid.).

Prav tako lahko Interpol na zahtevo države članice izda omejeno »rumeno obvestilo«, s katerim se nudi pomoč pri iskanju pogrešanih oseb, zlasti mladoletnikov. Obvestila krožijo na mednarodni ravni in so evidentirana v Interpolovi zbirki podatkov o pogrešanih in ugrabljenih otrocih; hkrati pa Interpol ponuja usposabljanja in spodbuja izmenjavo najboljših policijskih praks med članicami (ibid.).

Slovenija je članica Interpola in z njim intenzivno sodeluje, kot tudi Interpol tesno sodeluje z mnogimi vladnimi in nevladnimi organizacijami na predstavljenem področju, tudi z vidika različnih mednarodnih projektov.

5 SLOVENIJA IN SPREJETE AKTIVNOSTI

Slovenija je doslej izvedla različne aktivnosti, nekatere pa bodo sledile še v prihodnosti, ob stalnem spremljanju področja na vseh ravneh (globalna, regionalna, nacionalna, multilateralna, bilateralna) delovanja.

5.1 Dosedanje aktivnosti

Z ustanovitvijo države je tudi v Sloveniji začela takoj veljati Konvencija o otrokovih pravicah, zato se otrok opredeli skladno z njenimi določbami (oseba, stara do 18 let). Slovenija ima posebno ustavno določbo o pravicah otrok (56. člen Ustave Republike Slovenije). Od ustanovitve samostojne države (od leta 1991) je sprejela številne zakonodajne spremembe, ki omogočajo relativno učinkovito odkrivanje in pregon kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost otrok (19. poglavje KZ-1-UPB2):

- spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let (173. člen),
- pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene (173. a člen), t. i. »grooming«,
- prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva (176. člen).

V Sloveniji so inkriminirana tudi druga dejanja zoper spolno nedotakljivost, kot so posilstvo (170. člen KZ-1), spolno nasilje (171. člen KZ-1), spolna zloraba slabotne osebe (172. člen KZ-1) in kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja (172. člen KZ-1). Če pride do spolne zlorabe mladoletnih oseb, starejših od 15 let, je možen pregon storilcev po določbah teh kaznivih dejanj. Z novelo KZ-1B je bil inkriminiran tudi t. i. »grooming«, ko se storilec kaznivega dejanja z uporabo informacijskih ali komunikacijskih tehnologij dogovori z oškodovancem za srečanje zaradi uresničitve načrtovanega protipravnega spolnega dejanja. Če temu dogovoru sledi določeno konkretno dejanje, na primer prihod storilca na dogovorjen kraj srečanja, bi bili izpolnjeni znaki predlaganega kaznivega dejanja. Spremenjen in dopolnjen je bil tudi 175. člen KZ-1 (kaznivo dejanje zloraba prostitucije). V spremenjenem drugem odstavku je na tej podlagi določena kvalificirana oblika kaznivega dejanja zoper mladoletno osebo (ločeno od storitve tega kaznivega dejanja proti več osebami ali v okviru hudodelske združbe), pri čemer je dodan tudi način izvršitve – poseganje po prostituciji mladoletne osebe.

Z novelo KZ-1B je s 176. členom KZ-1 uzakonjena dodatna inkriminacija (naklepne) pridobitve dostopa do pornografskega gradiva s pomočjo informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Izrecno se že v uvodu opredeljuje tudi, da gre za pridobivanje gradiva zase ali za koga drugega. Iz splošnih določb zakonika izhaja, da mora biti pridobitev gradiva oziroma dostopa zavestna, kar izključuje primere, ko pride do pridobitve gradiva ali dostopa brez naklepa, na primer zaradi samodejnega posredovanja na dostopen elektronski naslov določene osebe, brez njene vednosti oziroma proti njeni volji. Po drugi strani pa bo sklepanje o naklepu lahko utemeljeno zlasti, če gre za dostop do plačljivih vsebin ali s sistematičnim ali ponavljajočim pregledovanjem gradiva s spolno zlorabo otrok, praviloma s prijavo, geslom in pogostim povezovanjem na spletne strani s kaznivo oziroma prepovedano vsebino.

Ocena je, da so z dejanji, ki predstavljajo inkriminirano gradivo s spolnimi zlorabami otrok (CAM), mnogokrat povezana tudi druga kazniva dejanja, npr. pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolna dejanja (ang. »grooming«), spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let, zloraba prostitucije, posilstvo, hudodelska združba, ugrabitve idr. V KZ-1 je opredeljena tudi posebna kazenska evidenca, ki se nanaša na obsodbe za spolna kazniva dejanja (84. člen KZ-1), na podlagi katere se lahko preverja ustrezne zadržke oz. prepovedi kakršnega koli dela z otroki.

Sodelovanje in usklajevanje med policijo ter državnim tožilstvom (organi odkrivanja in pregona) je zelo dobro, saj obstajajo tudi neposredni osebni stiki, sestanki, srečanja, po potrebi preiskovalne skupine, izmenjava izkušenj in mnenj ter usmeritev. Sodelovanje opredeljuje Zakon o kazenskem postopku³⁰, zlasti v določbi 160. a člena; posamezna vprašanja o sodelovanju pa ureja tudi poseben podzakonski akt³¹. Usmeritve in navodila tožilstva so za policijo zavezujoča.

Storilci, ki si ogledujejo gradiva s spolno zlorabo otrok (CAM), mnogokrat tudi dejansko spolno zlorabijo otroke. Z novim Zakonom o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol, Uradni list Republike Slovenije, št. 15/2013) so olajšani način in pogoji beleženja ter hranjenja podatkov o obsojenih spolnih prestopnikih. V 112. členu ZNPPol ta določa, da kadar teče predkazenski postopek zaradi kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost iz 19. poglavja KZ-1 in so ta storjena proti mladoletni osebi, policija zaradi iskanja osumljencev storitve teh kaznivih dejanj, odkrivanja kaznivih dejanj in njihovih sledi, pregona ali sojenja storilcem kaznivih dejanj, izločitve oseb iz postopka, pomoči žrtvam kaznivih dejanj, tako da je za te namene omogočena izmenjava osebnih podatkov s pristojnimi organi drugih držav, v vsakem posameznem primeru od osumljenca zbere in v evidenco preiskav DNK shrani podatke o njegovi identiteti in genskem³² profilu.

Policija je v Srednjeročnem načrtu razvoja in dela policije za obdobje 2013–2017 ter Načrtu dela policije za leto 2013 opredelila naloge glede vzpostavitve ISCE-baze podatkov. Policija sodeluje v Interpolovih prizadevanjih za identifikacijo žrtev (projekt Interpola o nadgradnji ISCE DB v2, Slovenija sodeluje) in posredovanje gradiva v navedeno zbirko zaenkrat še po uradni klasični poti (podatki, posredovani na nosilcih podatkov). Ker Slovenija še ni povezana v ISCE DB, so bile začete aktivnosti za ustrezno povezavo (rešitve za tehnično, organizacijsko, kadrovsko podporo, poizvedba o terminu in specifikah pri usposabljanju). Sicer pri svojem delu uporablja interni dokument (t. i. katalog kaznivih dejanj), na podlagi katerega se razvrščajo pristojnosti obravnave kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost otrok (omogoča jasno opredelitev, da ta dejanja obravnavajo specializirane policijske enote). Na tem mestu izpostavljamo tu-

³⁰ Uradni list Republike Slovenije, št. 32/2012-UPB8.

³¹ Uredba o sodelovanju državnega tožilstva, policije in drugih pristojnih državnih organov in institucij pri odkrivanju in pregonu storilcev kaznivih dejanj ter delovanju specializiranih in skupnih preiskovalnih skupin, Uradni list Republike Slovenije, št. 83/2010.

³² Pravilno bi moralo biti »genetski« profil, kar izhaja iz prvega odstavka 37. člena Lanzarotske konvencije.

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, za katera je slovenska policija vložila kazenske ovadbe državnim tožilstvom

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost	2008	2009	2010	2011	2012	2012 (1. polletje)	2012 (2. polletje)	2013 (1. polletje)
Posilstvo	57	79	63	55	58	32	26	32
Spolno nasilje	60	67	68	39	45	23	22	28
Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	159	199	244	218	161	133	28	99
Kršitev spolne nedotak. z zlorabo položaja	27	16	20	21	21	13	8	5
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornograf. gradiva	56	48	41	114	59	89*	30*	45*
Ostala kazniva dejanja	24	47	30	24	23	11	12	27
Skupaj	383	456	466	471	367	301	126	236

Vir: Policija, Letna poročila in Polletno poročilo za 2012 in 2013

* Številke predstavljajo zaznavo kaznivih dejanj, ki se lahko po preiskavi spremeni (ni potrjeno kaznivo dejanje).

di število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, ki jih je obravnavala slovenska policija in zanje podala kazenske ovadbe pristojnim državnim tožilstvom po Sloveniji. Podatki so razvidni v tabeli in se nanašajo na obdobje od leta 2008 do leta 2012 ter z dodatkom za prvo polletje leta 2013.

Policija ima organizirane strokovne in specializirane enote, ki se ukvarjajo s tematiko spolnih zlorab otrok preko interneta. V tem trenutku gre za 30 specializiranih kriminalistov za mladletniško kriminaliteto, ki preiskujejo spolne delikte nad otroki, hkrati pa pri svojem delu sodelujejo z notranjimi službami policije (center za računalniško preiskovanje, sektor za mednarodno policijsko sodelovanje idr.) in zunanjimi službami (državno tožilstvo, sodišča, centri za socialno delo, vzgojno-izobraževalne institucije, inšpekcijske službe in agencije, nevladne organizacije, ponudniki internetnih storitev oz. mobilne telefonije idr.). Policija tudi na tem področju sodeluje s tujimi policijami, Europolom in Interpolom, v skupnih preiskavah in delovnih skupinah.

Policija skrbi za stalno usposabljanje, treninge, tečaje, seminarje in druge oblike izpopolnjevanja za preiskovalce, ki se ukvarjajo s primeri spolnih zlorab otrok (udeležba na mednarodnih usposabljanjih: seminar Cepola, seminarji oz. konference Europa; tudi na drugih nacionalnih usposabljanjih: lastna usposabljanja, konference oz. seminarji z mednarodno udeležbo v okviru prijavnih točk Inhope, tradicionalna izobraževanja za kriminaliste, tožilce, sodnike in pooblaščenca otrok na stalno tematiko: Nasilje nad otroki; z gostovanji strokovnjakov iz GS Interpol Lyon, EU in sosednjih držav). Slovenija oz. slovenska policija je nudila tudi bilateralno tehnično pomoč pri usposabljanju preiskovalcev iz Bosne in Hercegovine v letu 2011, pomoč socialnim in pedagoškim delavcem, izmenjavo dobrih praks in izkušenj. Izvaja tudi raznovrstne delavnice in predavanja za otroke in mladostnike po šolah (varna raba in pasti interneta).

Stalno osvešča javnost o perečem problemu (interneta in otrok) v medijih, na sestankih v osnovnih in srednjih šolah, z NVO; o novostih so seznanjeni tudi regijski kriminalisti, izvajajo preventivne aktivnosti.

Policija kakovostno sodeluje s prijavno točko Inhope v Sloveniji (Spletno oko) pri reševanju konkretnih primerov objav na svetovnem spletu, dosledno poziva administratorje k takojšnji odstranitvi objavljenega spornega gradiva oz. obveščanju po uradnih kanalih pristojne službe za odstranitev tega gradiva. Rezultat kakovostnega sodelovanja je tudi nedavna konferenca.³³

Vsako lahko na kakršen koli način seznanijo policijo o spornih gradivih na spletu oziroma vložijo prijavo (pisno, ustno, po e-pošti,

preko spletnega obrazca policije, preko spletnega obrazca državnih organov, anonimne prijave idr.).

5.2 Prihodnje aktivnosti

Na tem mestu se poraja vprašanje, ali naj Slovenija in njene institucije sploh preizkusijo stresni test skozi prizmo zgoraj predstavljenega amsterdamskega primera. V tem kontekstu si verjetno nihče ne želi, da bi do česa takega prišlo v Sloveniji.

Upoštevač vidike globalnega zavezništva, pogledov ekspertov in razsežnosti problematike spolnih zlorab otrok na internetu (Klančnik, 2013), ter strateških vidikov s tega področja in predstavitev konkretnega ter zelo nazornega amsterdamskega primera bo za ustrezno učinkovitost vseh strokovnih služb v državi, zasebnega (industrija, bančništvo, turistične agencije), javnega sektorja (šolstvo, policija, socialna služba, pravosodje, državni zbor, vlada), nevladnih organizacij in medijev v Sloveniji treba kratkoročno in dolgoročno:

- zagotoviti kakovost preiskav in kakovostno medinstitucionalno, medresorsko sodelovanje, ki vključuje nevladne organizacije in zasebni sektor, potrebno usklajenost različnih resorjev (organi odkrivanja, pregona, sojenja) ter v mednarodnem prostoru:
 - zagotoviti izvajanje lastnih ali skupnih mednarodnih operacij;
 - še izboljšati in nadgraditi raven sodelovanja s ponudniki internetnih storitev (ISP), mobilnimi operaterji ter drugimi interesnimi skupinami (bančništvo, turizem idr.);
 - pridobiti in uporabljati ustrezno opremo za prikrite preiskovalne ukrepe ter preglede zaseženih gradiv s spolnimi zlorabami otrok;
 - priključiti kriminalistično policijo v mednarodno bazo podatkov o gradivih s spolnimi zlorabami otrok (ISCE DB);
 - vzpostaviti nacionalno bazo podatkov glede CAM (NSCE DB) pri kriminalistični policiji, ki bo povezljiva z ISCE DB;
 - v okviru slovenske pristojnosti spodbuditi razvoj in uporabo tehnologij za identifikacijo in odstranitev odkritih slik, ki prikazujejo spolne zlorabe otrok na internetu (blokiranje);
 - prizadevati si za vzpostavitev nacionalne točke za identifikacijo žrtev (ang. »national victim identification team«), upošteva je priporočil in resolucij Interpola;
 - nadaljevati z izvajanjem identifikacije otrok, žrtev teh dejanj, ne glede na to, ali gre za slovenskega otroka ali iz drugih držav;
 - iskati rešitve za izboljšanje metod dela in taktičnih pristopov;

³³ Glej opombo 2.

- spodbujati ustanavljanje javno-zasebnih partnerstev na tem področju za identifikacijo vsebin s CAM in njihovo odstranjanje;
 - podpirati dejavnosti fakultete za družbene vede v okviru projekta Spletno oko, kontinuirano in aktivno sodelovati v tem projektu;
 - skrbeti za točno in ažurno vodenje zbirke podatkov po 84. členu KZ-1 (kazenska evidenca, ki se v posebnem delu nanaša na kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost otrok);
 - vzpostavljati mehanizme in sprejemanje skupne pravno-formalne opredelitve sodelovanja med vsemi akterji v Sloveniji;
 - vzdrževati kakovostno mednarodno sodelovanje na področju strateškega načrtovanja za odstranitev gradiv (fotografije, filmi), ki prikazujejo spolne zlorabe otrok na internetu, da bi države razvile dosledne pristope in si izmenjavale informacije;
 - dati ustrezno težo razvoju stroke (znanstveno-raziskovalna dejavnost, finančni viri, kadri, tehnična oprema in podpora);
 - prizadevati si za povečanje obstoječega števila usposobljenih preiskovalcev in strokovnjakov na različnih resorjih, za uspešnejše strokovno delo in obvladovanje varnostnih razmer;
2. prejeti ustrezno zakonodajo:
- implementirati direktivo 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta Evrope s 13. 12. 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji, ki razveljavlja Okvirni sklep 2004/68/PNZ, ter sprejeto izvajati;
 - implementirati in izvajati tudi druge mednarodne in regionalne (EU) pravne akte, ki so v povezavi z odkrivanjem, zaščito, pregonom in prevencijo pred spolnimi zlorabami otrok (npr. trgovina z ljudmi oz. otroki, zaščite žrtev kriminalitete);
 - ustrezna preučitev potrebe po morebitni kategorizaciji spornega gradiva (CAM) po stopnjah od milejše oblike zlorabe do najhujše;
 - spremljati trende na predstavljenem področju in zagotavljati potrebe po spremembi relevantne zakonodaje na področju osebnih podatkov, elektronskih komunikacij, varstva in zaščite žrtev, inkriminacije novih kriminalnih trendov, uporabe prikritih preiskovalnih ukrepov, pristojnosti policije in drugih organov, ob spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
3. zagotoviti usposabljanje in izpopolnjevanje kriminalistov, policistov, tehničnih služb, pravosodnih delavcev (tožilci, sodniki), tistih, ki so v funkciji odločanja (ang. decision-makers), nevladnih organizacij, medijskih delavcev, zaposlenih v socialnih, vzgojno-izobraževalnih, zdravstvenih službah v Sloveniji in tujini;
4. skrbeti za kakovostno preventivno dejavnost na vseh ravneh, skrbeti za ustrezno sodelovanje z mediji in sporočili za javnost o tej problematiki, izdajanje spletnih objav in izvajanje preventivnih aktivnosti (izdaja brošur, informacij in drugega preventivnega gradiva).

6 SKLEP

Dolgoročno gledano bodo v prihodnosti potrebne še mnoge aktivnosti na področju boja proti spolnim zlorabam otrok na spletu, saj informacijsko-komunikacijskih tehnologij, zlasti interneta, ne uporablja celoten svet. Ironično, a resnično, marsikje nimajo niti električne energije, da bi se bilo mogoče priključiti v svetovni splet. A hkrati so to kraji, kjer prihaja do hudih spolnih zlorab otrok, kjer utegnejo nastajati nova in nova gradiva zlorabljenih otrok, ki se morda še niso »srečali« z internetom. To so idealni kraji

za t. i. potujoče spolne prestopnike, ki v razvitem svetu (Evropa, Severna Amerika) niso več varni pred njihovim odkritjem in pregonom, zaradi česar bodisi potujejo bodisi se celo odselijo v oddaljene kraje po vsem svetu, v afriške in azijske dežele.

Ob povedanem ne gre zanemariti tudi posodabljanja ustreznih tehnološko naprednih orodij (računalniška oprema, programi, orodja) za potrebe preiskovalnih agencij po vsem svetu in njihovo izmenjavo. Storilci oz. kriminalne združbe uporabljajo čedalje predrznejše in iznajdljivejše metode za izvršitev spolnih kaznivih dejanj nad otroki; tudi ko preiskovalci občasno presežejo iznajdljivost teh storilcev, prihaja do spremembe njihovega delovanja. Dodatno pa bo treba iskati nove načine za zbiranje dokazov zoper storilce in nove načine za odkrivanje ter zaščito zlorabljenih otrok.

Omeniti velja tudi element osredotočenosti na točno določene oblike kriminalitete, kot jo je definiral Clarke (1997, str. 4), torej da se s situacijsko preventivno dejavnostjo zajema ukrepe za zmanjševanje priložnosti:

- a) v točno določene oblike kriminalitete (spolne zlorabe otrok na internetu s povezanimi oblikami kriminalitete, npr. trgovina z otroki, ugrabitve, pranje denarja, vzpostavljanje kriminalnih oz. hudodelskih združb, spolno suženjstvo in podobna, op. a.);
- b) kar naj vključuje upravljanje, oblikovanje ali manipulacijo neposrednega okolja (npr. internet in povezana »okolja«: gibanje denarnih tokov, raba digitalne valute, tj. bitcoin, op. a.) – čim bolj sistematično in na stalen način (raba tajnih, prikritih, sorazmernih in zakonitih preiskovalnih ukrepov³⁵ za tajno dostopanje v kriminalne skupine, evidentiranje, zbiranje in analiziranje podatkov o njihovi dejavnosti, dostopanje s prirejenimi identitetami tajnih policistov in drugi ukrepi, op. a.);
- c) da povzročijo, da širši krog storilcev prepozna izvedbo kriminalnih dejanj kot težavnejšo in bolj tvegano oz. manj nagradujočo in manj opravičljivo (ibid.) (npr. prepredenost s številnimi akcijami in preiskavami pristojnih agencij, op. a.).

Kljub nekaterim kritikam Clarkove definicije menim, da je možno takšne pristope z manjšimi spremembami kakovostno uporabiti pri neposrednem odkrivanju in pregonu spolnih zlorab otrok na internetu. Nenazadnje so pomembni tudi izobraževanje in usposabljanje vseh v strokovni mreži preiskovanja teh kaznivih dejanj in pomoči žrtvam, skrb za preventivo in ozaveščanje otrok, njihovih staršev, učiteljev in socialnih delavcev. Poskrbeti je treba tudi za ustrezno odpravo morebitnih organizacijsko-kadrovskih težav in stalen razvoj dela na tem področju, in to v sodelovanju z akademsko sfero, zasebnim sektorjem (industrijo³⁶ v najširšem pogledu), nevladnimi organizacijami, med preiskovalnimi agencijami s ključnimi projekti (Cospol Internet Related Child Abuse Material Project – CIRCAMP, Virtual Global Taskforce – VGT, IN-4-MATION, European Financial Coalition against Commercial Sexual Exploitation of Children Online - EFC idr.)³⁷

³⁴ Niso redki primeri, ko npr. ti storilci niso varni v drugi evropski državi, pa kot kraj svojega zatočišča najdejo drugo evropsko državo. Znano je, da npr. varnostni organi Velike Britanije drugim državam članicam EU (tudi Sloveniji) skladno z njihovo zakonodajo pošiljajo obvestila o morebitni naselitvi, gibanju, zadrževanju v drugi državi in potencialni nevarnosti za otroke te države. Slovenija odgovora o tem, kaj narediti s takšnim podatkom, nima docela urejenega zaradi neurejene zakonodaje in zakonskih podlag za »preventivno preverjanje«.

³⁵ Ang. »covert investigations, undercover/secret measures«.

³⁶ Menim, da bi morali ponudniki internetnih storitev in mobilni operaterji prevzeti osrednjo vlogo v skrbi za varen in otrokom prijazen dostop do interneta. Celo z moderiranjem spletnih vsebin, ki jih sami omogočajo ali ponujajo proti plačilu svojim uporabnikom. Še več: naj kot del industrije sprejmejo smernice za zaščito otrok na internetu, npr. International Telecommunication Union (2009). Guidelines for Industry on Child Online Protection, dostopno na: <http://www.itu.int/osg/csd/cybersecurity/gca/cop/guidelines/industry/industry.pdf> (4. 8. 2013). Upoštevali naj tudi določbi 9. člena Lanzarotske konvencije, ki se nanaša na sodelovanje otrok, zasebnega sektorja, medijev in civilne družbe, ter 25. člen Direktive proti spolnim zlorabam otrok, ki se nanaša na ukrepe zoper spletne kraje, ki vsebujejo ali razširjajo otroško pornografijo.

³⁷ CIRCAMP se nanaša na implementacijo in nadgradnjo t. i. protidistribucijskih filtrov za gradiva s spolnimi zlorabami otrok (več na <http://circamp.eu/>, 4. 8. 2013), VGT predstavlja mednarodno zaveznitvo preiskovalnih (policijskih) agencij za preventivno delovanje in odkrivanje/zaznavanje internetnih spolnih zlorab otrok (več na:

Brez sistematičnega ozaveščanja sodstva ne bo šlo, saj izkušnje preiskovalcev in forenzikov kažejo na njihovo pomanjkljivo osnovno znanje. Hkrati s tem pa izkušnje preiskovalcev kažejo še en vidik; storilci teh dejanj so pogosto t. i. dvojni storilci (ang. »dual offenders«), ki si ne ogledujejo zgolj posnetkov posiljenih otrok, ampak jih tudi dejansko zlorablajo. Ti torej nimajo zgolj v posesti spornih gradiv, precej pogosto neposredno posiljujejo ali kako drugače spolno zlorablajo otroke v domačem okolju (bližnji) ali pa potujejo v odročnejše kraje, kjer celo plačujejo za spolno izživiljanje nad otroki (otroška prostitucija, turizem z namenom spolnega izkoriščanja). Brez dvoma pa bo morala iti zakonodaja v pospešnem koraku s trendi sodobne – zlasti tovrstne – kriminalitete.

Vse tovrstne preiskave preiskovalnih organov po vsem svetu so usmerjene predvsem v identifikacijo otrok, žrtev spolnih zlorab (ang. »victim ID«), ter odkrivanje storilcev. Gre torej za vse otroke sveta, ne le za iskanje otrok v lastni državi³⁸; pretok informacij za njihovo identifikacijo je tako zelo pomemben.

Iz predstavljenega je verjetno zelo očitno, da gre za širši družbeni problem in ne zgolj za posest nekih sličic, kot je bilo zapisano v nekem slovenskem mediju. Za vsako sliko je resničen otrok, žrtev spolnega izživiljanja. In vendar, kdo sploh želi, da se zgodi amsterdamski primer tudi v Sloveniji? Ali pač?

Foto: Anita Kovačič, SOJ SGFP GPU

7 LITERATURA

- Associated Press, (2012). Arrests in major child porn investigation, (4. 8. 2012), <http://readingeagle.com/article.aspx?id=406123> (ogled: 27. 10. 2013).
- Ažman Juvan, K. (2011). Obremenitveno testiranje. V: Košnik, M., [et al.] (gl. ured.), Interna medicina; Štajer, D., Koželj, M. (podr. ured.), Kardiologija, Ljubljana, Littera picta, Slovensko medicinsko društvo, četrta izdaja, str. 152–157.
- Bucktin, C. (2013). Geoffrey Portway: British would-be cannibal who planned to rape, kill and eat children jailed for 26 years, 17. 9. 2013. Dostopno na: <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/geoffrey-portway-british-would-be-cannibal-2279113> (ogled: 20. 10. 2013).
- Clarke, R. V. (1997). Introduction. V: Clarke, R. V. (ur.), Situational crime prevention: Successful Case Studies. Second Edition, New York, Harrow, Heston.
- Cospl Internet Related Child Abusive Material Project (CIRCAMP). Dostopno na: <http://circamp.eu/> (4. 8. 2013).
- Direktiva 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta Evrope s 13. 12. 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji, ki razveljavlja Okvirni sklep 2004/68/PNZ, Uradni list EU, št. L 335/1 s 17. 12. 2011 (SL). Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:335:0001:0014:SL:PDF> (20. 7. 2013).
- Doek, J. E., Pais, M. S. (2006). General comments of the Committee on the Rights of the Child, Preface. Firenze, UNICEF Innocenti Research Centre.
- Dumas, A. (1969). Trije mušketirji, preveden roman. Maribor, Obzorja.
- Europol. Dostopno na: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us> (20. 7. 2013).
- Europol, EC3 (2012). Child sexual exploitation, fact sheet 2012, <https://www.europol.europa.eu/content/megamenu/europol-expertise> (23. 10. 2013).
- International Telecommunication Union (2009). Guidelines for Industry on Child Online Protection, dostopno na: <http://www.itu.int/osg/csd/cybersecurity/gca/cop/guidelines/industry/industry.pdf> (4. 8. 2013).
- Internet Watch Foundation. Annual Report, 2008. Dostopno na: <http://www.iwf.org.uk/assets/media/IWF%20Annual%20Report%202008.pdf> (24. 7. 2013).
- Interpol. Dostopno na: <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview> (20. 7. 2013).
- Investopedia.com (2013). Definition of »Bank Stress Test«. Dostopno: <http://www.investopedia.com/terms/b/bank-stress-test.asp> (23. 10. 2013).
- <http://www.virtualglobaltaskforce.com/>, 4. 8. 2013), IN-4-MATION, v katerega je vključena slovenska policija, pomeni sinhronizacijo kriminalističnih preiskav med državami članicami EU na področju odkrivanja in pregona spolnih zlorab otrok na internetu, medtem ko EFC predstavlja združevanje ključnih akterjev kazenskega pregona, zasebnega sektorja in civilne družbe v Evropi proti komercialnem spolnemu izkoriščanju otrok na spletu, pri tem pa skrbi za poznavanje delovanja različnih plačilnih sistemov z IKT, ko se ta uporabljajo za izvajanje nezakonitih dejavnosti (več na: <http://www.europeanfinancialcoalition.eu/>, 29. 10. 2013)
- Princip delovanja spominja na tradicionalni moto »Vsi za enega, eden za vse« (fra. Un pour tous, tous pour un) iz romana Aleksandra Dumasa o treh mušketirjih, ki so ostali zvesti drug drugemu v dobrem in slabem.
- Kazenski zakonik – uradno prečiščeno besedilo, KZ-1-UPB2, Uradni list Republike Slovenije, št. 50/2012.
- Klančnik, A. T. (2013). Tudi spolne zlorabe otrok so globalni problem. Varnost, letnik LXI, št. 3, str. 25–32.
- Klinika Golnik (2006–2008), Obremenitveno testiranje. Dostopno na: <http://www.klinika-golnik.si/dejavnost-bolnisnice/opis-bolezni-in-preiskav/41/> (29. 10. 2013).
- Konvencija ZN o otrokovih pravicah, Generalna skupščina ZN, resolucija št. 44/25 z 20. 11. 1989. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105> (20. 7. 2013).
- Lavoie, D. (2012). Authorities crack international child porn network (8. 5. 2012), The Associated Press, The Denver post, Nation World. Dostopno na: http://www.denverpost.com/nationworld/ci_21237679/authorities-crack-international-child-porn-network (20. 10. 2013).
- McKim, J. B. (2012). Worcester man arrested on child pornography charges is linked to international network, 31. 7. 2012. The Boston Globe, <http://www.boston.com/> (ogled 27. 10. 2013).
- MediLexicon International Ltd, Velika Britanija (brez datuma). What is stress test?, dostopno na: <http://www.medicalnewstoday.com/articles/265503.php> (23. 10. 2013).
- N.Š.K./Š.Z. (2013). Splet – zlata jama za pedofile. A kako jih ustaviti? (25. 9. 2013). Dostopno na: <http://www.24ur.com/novice/crna-kronika/splet-zlata-jama-za-pedofile-a-kako-jih-ustaviti.html#> (ogled 20. 10. 2013).
- Policija (2012). Načrt dela policije za leto 2013, št. 007-325/2012/60 (2061-01). Dostopno na: http://www.policija.si/images/stories/O_Policiji/NacrtiPorocila/NacrtDelaPolicije2013.pdf (30. 7. 2013).
- Policija (2009). Poročilo o delu policije za leto 2008, 2010, 2012. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/statistika> (20. 7. 2013).
- Policija (2013). Polletno poročilo o delu policije za prvo polletje 2012, 2013. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/statistika> (29. 10. 2013).
- Policija (2012). Srednjeročni načrt razvoja in dela Policije za obdobje 2013–2017, št. 007-179/2012/83 (2061-05). Dostopno na: http://www.policija.si/images/stories/O_Policiji/NacrtiPorocila/NacrtRazvojalDelaPolicije2013-2017.pdf (30. 7. 2013).
- Redactie dutchnews.nl, (2010). Sex abuse scandal crèches criticised for staffing levels, organised sleepovers (14. 12. 2010). http://www.dutchnews.nl/news/archives/2010/12/sex_abuse_scandal_creches_crit.php, (ogled 27. 10. 2013).
- Redactie at5.nl (2011). Jenno's Knuffelparadijs krijgt nieuwenaaam (28. 1. 2011), <http://www.at5.nl/artikelen/56545/jenno-s-knuffelparadijs-krijgt-nieuwe-naam> (ogled 27. 10. 2013).
- ANP/Redactie (2011). Langdurige tbs Robert M. noodzakelijk (25. 11. 2011). <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/4244/Kindermisbruik/article/detail/3049946/2011/11/25/Langdurige-tbs-Robert-M-noodzakelijk.dhtml> (ogled: 27. 10. 2013).
- Redactie nu.nl, (2013). Richard van O. wil scheiden van Robert M. (15. 10. 2013), <http://www.nu.nl/zedenzaak-amsterdam/3602543/richard-van-o-wil-scheiden-van-robert-m.html>
- Štajner, M. (2003). Gradivo in zapisi s predavanja: Raskopf, R., Modeliranje tržnega tveganja – regulatorni vidik. Seminar Advanced risk management techniques, Financial Stability Institute, 1. 9. 2013–5. 9. 2013), Beatenberg, Švica. Dostopno na: www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?Datotekald=521 (ogled: 23. 10. 2013).
- Rotovnik, T. (2007). Testiranje izjemnih, vendar verjetnih situacij (1). Bančni vestnik: revija za denarništvo in bančništvo. Letnik 59, št. 9, str. 46–48.
- Uredba o sodelovanju državnega tožilstva, policije in drugih pristojnih državnih organov in institucij pri odkrivanju in pregonu storilcev kaznivih dejanj ter delovanju specializiranih in skupnih preiskovalnih skupin, Uradni list Republike Slovenije, št. 83/2010.
- Ustava Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, št. 331/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006 in 47/2013.
- Zakon o kazenskem postopku, Uradni list Republike Slovenije, št. 32/2012-UPB8, 36/2012 Odl. US: U-I-275/10-10, Up-1507/10-20, 55/2012 Odl.US: Up-402/12-16, U-I-86/12-1 in 47/2013.
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije, ZNPPol, Uradni list Republike Slovenije, št. 15/2013.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, KZ-1B, Uradni list Republike Slovenije, št. 91/2011.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o kibernetiki kriminaliteti in Dodatnega protokola h Konvenciji o kibernetiki kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasiističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v informacijskih sistemih (Uradni list Republike Slovenije-MP, 17/2004)
- Zakon o ratifikaciji Konvencije na podlagi člena K.3 Pogodbe o Evropski uniji o ustanovitvi Evropskega policijskega urada (Konvencija o Europolu), Uradni list Republike Slovenije-MP, št. 16/2004.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Uradni list Republike Slovenije-MP, št. 13/2013)
- Zijlstra, J. (2012). Minder mannen in kinderopvang (1. 2. 2012). <http://nos.nl/artikel/336339-minder-mannen-in-kinderopvang.html> (28. 10. 2013).